

Zapożyczenia zewnętrzne w socjolekcie zawodników *ultimate*

Pod koniec lat 90. XX wieku pojawiła się w Polsce nowa dyscyplina sportowa – *ultimate frisbee*¹. Jest to gra zespołowa porównywana do futbolu amerykańskiego, w której mecze rozgrywa się plastikowym dyskiem. O ile rzucanie dyskiem *frisbee* na plaży czy w parku było znane wcześniej, o tyle gra zespołowa z wykorzystaniem krążka zamiast piłki była pełnym *novum*. Nowością okazało się także nieznane wcześniej słownictwo, które przywędrowało nad Wisłę – a raczej nad Wartę, bo pierwsza drużyna powstała w Poznaniu – wraz z nową dyscypliną sportową.

Historia *ultimate* sięga drugiej połowy lat 60. XX wieku, kiedy to grupa licealistów z amerykańskiej szkoły średniej Columbia High School w Maplewood (New Jersey) postanowiła wymyślić nową dyscyplinę sportową i tym samym powołać do życia sport, który – jak się okazało – kilka dekad później podbił serca kilku milionów ludzi na całym świecie. Dziś wiele organizacji zrzesza setki tysięcy zawodników na wszystkich kontynentach. Organizowane są mistrzostwa o randze zarówno lokalnej, jak i światowej.

Sport ten narodził się w USA, ale do Polski przywędrował nie bezpośrednio ze Stanów Zjednoczonych, ale za pośrednictwem innych państw, w których uprawiano tę dyscyplinę. Zanim pojawił się w Polsce, w *ultimate* można było zagrać w wielu krajach Europy Zachodniej (Wielka Brytania, Niemcy), a także w Czechach, na Słowacji czy w Rosji. Nie oznacza to jednak, że sport nie dotarł także do innych krajów Europy Wschodniej. Dziś można pojechać na turniej np. na Białoruś, do Brześcia. W 1997 roku pierwszą drużynę założył w Poznaniu Geoff Schwartz, Amerykanin, wykładowca Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, który wraz z grupą przyjaciół z Niemiec organizował treningi i starał

¹ Oryginalna nazwa dyscypliny sportowej to *ultimate*, ale w Polsce często dodaje się do niej przydawkę doprecyzowującą *frisbee* (bo ten leksem jest w większym stopniu rozumiany przez społeczeństwo – w przeciwieństwie do enigmatycznego *ultimate*).

się przekonać swoich studentów do *ultimate*, co – jak się później okazało – wcale nie było trudne. Od tego momentu rozpoczęła się historia tego sportu w Polsce.

Ultimate to dyscyplina sportowa, której zasady obejmują nie tylko aktywność fizyczną, lecz także sposób komunikacji zawodników. Społeczność zawodników posługuje się swoistym językiem, który jest jednym z elementów konstytuujących istnienie tej grupy społecznej, czyli środowiska ludzi, których łączy wspólna pasja: uprawianie dyscypliny sportowej – wspólne treningi i wyjazdy na turnieje, wspólnie spędzony czas wolny.

W *ultimate* mecze rozgrywa się na boisku o wymiarach 100 x 37 metrów, z naturalną lub sztuczną trawą (a w sezonie zimowym – w hali sportowej lub na sztucznej trawie pod balonem). Na liniach stref punktowych staje po siedmiu zawodników z każdej drużyny i rozpoczyna się mecz. W tym sporcie – jak chyba w żadnym innym – bardzo ważną rolę odgrywa komunikacja. Niewypowiedzenie określonych komend powoduje stratę dysku i ryzyko utraty punktu (podobna prawidłowość występuje w niektórych grach w karty). W związku z tym kształtuje się nowy język środowiskowy, który – jak każdy socjolekt sportowy w początkowym okresie rozwoju – przejmuje wiele jednostek z innych dyscyplin sportowych (zapożyczenia wewnętrzne i terminy ogólnosportowe), zawiera wiele nowo utworzonych jednostek, czyli neologizmów słowotwórczych, oraz bardzo dużo zapożyczeń zewnętrznych – w opisywanym socjolekcie to z oczywistych powodów są anglicyzmy, a w zasadzie amerykanizmy. I to właśnie te jednostki – zapożyczenia zewnętrzne funkcjonujące w socjolekcie zawodników *ultimate* – są przedmiotem niniejszego artykułu. Należy pamiętać, że jednostki leksykalne, które zapożyczamy z języka angielskiego, a ściślej z odmiany amerykańskiej, nie pochodzą ze wspólnoodmianowego rejestru (jeśli mielibyśmy posługiwać się terminologią Andrzeja Markowskiego). Jednostki, które przejmujemy, pochodzą z amerykańskiego socjolektu zawodników *ultimate* w Stanach Zjednoczonych. Zatem są to zapożyczenia między dwiema różnojęzycznymi odmianami socjolektalnymi.

Aby mówić o socjolekcie zawodników *ultimate*, należy najpierw zdefiniować ten termin. Przyjmuję definicję za Stanisławem Grabiasem, według którego socjolekty to „odmiany języka narodowego związane z istnieniem trwałych grup społecznych połączonych jakimś rodzajem więzi” [Grabias 1997, 111]. Jest to szerokie rozumienie terminu *socjolekt*, obejmujące również zjawisko *profesjolektu*, czyli słownictwa zawodowego o prymarnej funkcji nominatywnej (w rzeczywistości pozajęzykowej pojawiają się nowe elementy, więc chcemy je jakoś nazwać).

Zgromadzony materiał leksykalny liczy 390 jednostek obejmujących głównie słownictwo swoiste (w części ogólnosportowe). Źródłami leksyki są:

- a) słownictwo zasłyszane na boisku podczas treningów i rozgrywek w składzie dwóch warszawskich drużyn;

- b) teksty pisane przez zawodników na portalach społecznościowych (głównie Facebook) i na stronach internetowych np. www.frisbee.pl;
- c) konsultacje z bardziej doświadczonymi zawodnikami;
- d) konsultacje z zawodnikiem pochodzenia amerykańskiego;
- e) materiały multimedialne w serwisie www.youtube.com.

Słownictwo charakterystyczne dla środowiska zawodników *ultimate* liczy ok. 390 jednostek. Wśród nich ponad połowa wyrazów czy struktur to słownictwo rodzime. Resztę stanowią obce jednostki, które zostały przejęte z języka amerykańskiego, z jego wersji środowiskowej. Wśród zapożyczeń leksykalnych właściwych odnotowałam 153 leksemy, grupę zapożyczeń sztucznych reprezentuje 6 hybryd językowych. Jest stosunkowo mało kalk językowych: 6 semantycznych, 1 leksykalna² oraz 3 kalki frazeologiczne. Nie odnotowałam ani jednej kalki składniowej. Omówię tutaj nie całość zgromadzonego materiału, lecz najczęściej używane i najbardziej typowe jednostki³.

Zapożyczenia właściwe są najliczniejszą grupą i obejmują między innymi następujące pola leksykalne:

- a) nazwy rzutów: (*airbounce, around, blade, brodie, chicken wing, hammer, push-pass, thumber*);
- b) nazwy zagrań: (*baby dump, break, dish, dump, end-zone play, pull play, swing, swich*);
- c) nazwy pozycji na boisku lub zawodników zajmujących te pozycje: (*cut-ter, deep, handling, handler, popper, rabbit, receiver, reset handler, short deep, wing*).

W tym miejscu warto zauważyć, że w wymowie zanika angielski akcent, co jest pierwszym elementem adaptacji tych jednostek.

Zapożyczenia sztuczne, a w ich obrębie tzw. hybrydy, czyli wyrazy utworzone z obcych genetycznie morfemów, nie są zbyt licznie reprezentowane. Odnotowałam 6 takich jednostek, a i tak ich hybrydalny charakter jest dyskusyjny. Jeśli założymy, że formant *-ing* jest obcy, to możemy uznać *giering* i *rzuting* za hybrydy. Jednak obecnie obserwuje się bardzo dużą aktywność słowotwórczą formantu *-ing*. Znamy łomżing, *plażing*, *smażing* czy *buwing*⁴ i wiele innych przykładów, które i tak nie wyczerpują – niemal nieograniczonego – potencjału tego formantu. Zatem jeśli uznamy, że formant *-ing* jest przyswojony, to *rzuting* i *giering* będą neologizmami. Leksem *rzucando* natomiast wykorzystuje skojarzenia z włoskimi terminami muzycznymi np. *mormorando* (istnieją już w polszczyźnie struktury z elementem *-ando*, por. *mruczando*). Te trzy leksemy mają

² Kalka leksykalna nazywana także wyrazową bądź słowotwórczą.

³ Znaczenie wyrazów podaję w słowniczku na końcu artykułu.

⁴ *Buwing* to przesiadywanie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie.

charakter zabaw językowych. Podobnie jak złożenie bezinterfiksalne: *ultidziecko*, które występuje w jednym szeregu z jednostkami: *ultirodzina*, *ultiskarpety* i *ultispołeczność*. Morfem *ulti-* jest wynikiem ucięcia części tematu leksemu *ultimate* i nie wiadomo, czy i jak się przyjmie. Podsumowując, genetycznie są to hybrydy, ale można je analizować z synchronicznego punktu widzenia i wtedy należy je uznać za neologizmy strukturalne.

Odnosiłam 6 leksemów, które można zaklasyfikować jako kalki semantyczne, w których znane polskie wyrazy zyskują nowe znaczenie pod wpływem języka angielskiego. Mamy tu trzy wyrazy powiązane słowotwórczo z podstawą *czyst-*, reprezentowane przez jednostki:

- a) *czysty* = ‘o zawodniku, który zgubił swojego obrońcę i można do niego bezpiecznie podać dysk’ (dawniej: ‘niezabrudzony’) por. ang. *clean*;
- b) *czyszczenie* = ‘usuwanie się ze strony otwartej na boisku, dzięki czemu umożliwia się grę innym zawodnikom’ (dawniej: ‘sprawianie, że coś staje się czyste’) por. ang. *cleaning*;
- c) *czyścić* = ‘zbiegać ze strony otwartej na stronę zamkniętą w celu zrobienia miejsca innym zawodnikom’ (dawniej: ‘sprawiać, że coś staje się czyste’) por. ang. *to clean*.

Kolejne leksemy to: *forsować* w znaczeniu ‘wymuszać rzut dysku na jedną ze stron boiska – otwartą lub zamkniętą’ (dawniej: ‘przeprowadzać jakieś przedsięwzięcie mimo przeszkód’) por. ang. *to force* oraz *naleśnik* jako ‘bezpieczny sposób łapania dysku oburącz’ (dawniej: ‘bardzo cienki placek z rzadkiego ciasta, usmażony na patelni, posmarowany jakimś farszem i zawinięty’) por. ang. *pancake*. Ostatnią kalką semantyczną może być *dywizja* ‘kategoria, wg której prowadzone są rozgrywki z podziałem ze względu na płęć’ (dawniej: ‘jednostka wojskowa złożona z kilku pułków lub brygad’) por. ang. *division*.

Kalka leksykalna jest jedna i jest nią *dumposwing*, por. ang. *dump-swing* ‘zagranie, które łączy w sobie *dump* (czyli podanie dysku do zawodnika rozgrywającego) oraz *swing* (czyli przeniesienie gry na drugie skrzydło boiska)’. Formacja *dumposwing* może być także uważana za hybrydę – złożenie interfiksalne:

dump – o – *swing*

ang. *dump* + pol. -o- + ang. *swing*.

Jest to ciekawy przykład niby-kalki. Gdyby był pełnoprawną kalką, to *dump* i *swing* byłyby przetłumaczone na język polski. W obecnej postaci leksem ten wygląda jak hybryda. Jednak należy zwrócić uwagę na to, że mimo iż *dumposwing* nie jest zrozumiały na gruncie polszczyzny ogólnej, to przecież w języku zawodników *ultimate* złożenie to nie wygląda na obce. Wręcz przeciwnie – jest doskonale czytelne, ponieważ zawodnicy wiedzą, jakim zagranie odpowiada te człony składowe.

Kalk frazeologicznych jest niewiele. Są to trzy wyrażenia: *czytanie dysku* (por. ang. *reading a disc*), czyli ‘umiejętność oszacowania toru lotu dysku i miejsca, w którym należy wyskoczyć czy unieść rękę, by ten lecący dysk złapać’ i *posiadanie dysku* (por. ang. *possession of the disc*), czyli ‘złapanie dysku w czasie gry, trzymanie go maksymalnie przez 10 sekund i przygotowanie się do oddania rzutu’ (ważne, że osoba, która posiada dysk nie może odrywać od ziemi nogi piwotowej). Ostatnią kalką frazeologiczną jest wyrażenie *dobry spirit* (por. ang. *good spirit*), czyli ‘dobry duch (gry), przyjazna atmosfera w drużynie i na boisku, postępowanie zgodnie z zasadami Spirit of the Game’.

Podział słownictwa ze względu na stopień przyswojenia przedstawia następujące wyniki. Wyrazów i wyrażeń cytatowych jest 44. Ponad dwa razy więcej (109) jest zapożyczeń częściowo przyswojonych, przy czym dostrzegam dużo większą aktywność fleksyjną niż słowotwórczą, bo staramy się odmieniać w zasadzie wszystko, co się da. Zatem wśród zapożyczeń częściowo przyswojonych jest 48 jednostek aktywnych zarówno fleksyjnie, jak i derywacyjnie, natomiast aktywnych tylko fleksyjnie jest 61 jednostek. Odnotowałam 1 zapożyczenie całkowicie przyswojone. Jest to jednostka *altimejt* ze spolszczoną pisownią i używa się jej na forach internetowych w kontekście żartobliwym. Np.: „To co, kiedy pykniemy sobie w altimejta?” [zasłyszane].

Anglicyzmy bardzo chętnie adaptują się do systemu fleksyjnego i słowotwórczego polszczyzny. Możemy zaobserwować formy fleksyjne, np.: *check-checka-checkowi-checkiem-checku* czy *dump-dumpa-dumpowi-dumpem-dumpie*. Istnieją także czasowniki, tworzone seryjnie, z formantem *-ować*: *handlować, callować, checkować, crashować, fake’ować, flipować, force’ować, markować, handlować, pullować, skyować, spickuopować*; przymiotniki z sufiksem *-owy*: *hatowy, cupowy, indoorowy, outdoorowy* (od *hat, cup, indoor, outdoor*) czy rzeczowniki z sufiksem *-ka*: *cutterka, handlerka* (utworzone od podstaw *cutter, handler*).

W grupie wyrazów i wyrażeń cytatowych mamy do czynienia z leksemami, które zachowały angielską pisownię, wymowę łącznie z akcentem, nie są podatne na polską fleksję ani nie są aktywne słowotwórczo. Możemy tu zaobserwować wyrazy i wyrażenia nominalne, adverbialne lub adjektywne: *away, competitive, cool down, easy mixed, elite, full mixed, give and go, home, injury, open, party, power line, power position, redemption, savage, stall count, woman*; skrótowce takie jak: *CEL, D, EUCE, EUCQ, EUCR, I-O, IZO*; a także komendy i okrzyki, które można usłyszeć na boisku w trakcie meczu: *clear the line! crazy mark! disc in! fast count, freeze, hammer time, in, man!, out, shotgun pool, stalling!, UP!, violation*.

Wyrazy zapożyczone z amerykańskiego socjolektu *ultimate* bardzo dobrze wpisują się w reguły słowotwórcze polszczyzny, dzięki czemu można zaobserwować gniazda słowotwórcze tworzone od czasowników lub rzeczowników. W obrębie socjolektu *ultimate* można dostrzec aktywność słowotwórczą wielu jednostek.

Np. od rzeczownika *cut* utworzono czasownik *cuttować*, od którego zaś pochodzi nazwa wykonawcy czynności, czyli *cutter* wraz z utworzoną od niego *cutterką* – nazwą żeńskiego wykonawcy czynności. Podobnie jest z rzeczownikiem *mark*, który jest podstawą dla czasownika *markować*, będącego podstawą dla nazwy wykonawcy czynności, czyli dla wyrazu *marker*. Angielski rzeczownik *handling* dał możliwość utworzenia na gruncie polszczyzny czasownika *handlować* [wym. hendlować], od którego utworzono *handlera*, czyli nazwę wykonawcy czynności.

Analiza zasobu leksykalnego zawodników *ultimate* pozwala na zaobserwowanie charakterystycznych dla tego socjolektu zjawisk. W przyswajanej leksyce zawodników *ultimate frisbee* można zaobserwować rozmaite mechanizmy. Pierwszym jest depluralizacja, czyli przejmowanie przez język polski wyrazów angielskich w liczbie mnogiej jako rzeczowników w liczbie pojedynczej. Depluralizacja jest bardzo charakterystyczna dla anglicyzmów (por. *Eskimos*, *drops*, *czips*, *tips*, *komandos*). W leksyce zawodników *ultimate* odnotowałam 3 zapożyczenia właściwe, w których przejawia się to zjawisko. *Highlights*, *scoresy* i *skillsy* zamiast spodziewanych form: *highlighty*, *score'y*, *skille*. Forma *highlighty* (bez *s*) jest używana na stronach internetowych poświęconych *ultimate*, więc część osób zdaje sobie sprawę z tego, jak prawidłowo zapisać to słowo w liczbie mnogiej.

Następne zjawisko jest charakterystyczne dla wszystkich socjolektów o prymarnej funkcji profesjonalno-komunikatywnej i tym zjawiskiem jest skrótowość. Zamiast całych słów zawodnicy wolą używać wyłącznie pierwszych liter danych wyrazów, np.: *D* – ang. *defence* ‘obrona’; *O* – ang. *offence* ‘atak’ lub skrótowców, takich jak *SOTG* – ang. *Spirit of the Game* ‘zasada Ducha Gry’.

Kolejnym regularnie występującym procesem jest sposób przejmowania jednostek, które mają charakter zarówno czasownikowy, jak i rzeczownikowy. Pierwszym etapem jest substantywizacja (urzeczownikowienie). Przejmujemy czasowniki i używamy ich w kontekstach tak, że stają się na gruncie języka polskiego rzeczownikami. A jeśli potrzebujemy czasowników, to po prostu tworzymy je regularnie przez dodanie formantu *-ować*. Czyli z angielskich czasowników tworzymy rzeczowniki, a czasowniki budujemy w sposób typowy dla zapożyczeń przejmowanych do polszczyzny, por. *boldować*.

Oprócz zjawisk, które są typowe dla leksyki zawodników *ultimate*, analiza słownictwa pokazuje wiele kwestii problematycznych. Niektórych z nich wręcz nie sposób rozstrzygnąć.

Największy problem jest konsekwencją drogi zapożyczania. W *ultimate* w większości mamy do czynienia z zapożyczeniami słuchowymi, przez co kłopotliwa jest pisownia. Anglojęzyczne strony internetowe i słowniki wcale nie dają jednoznacznej odpowiedzi na pytanie: „Jak prawidłowo zapisać wyraz?”. Zatem czy dopuszczać wariantywność pisowni anglicyzmów? W słowniku języka angielskiego widnieje forma *off-season*, internet i strony sportowe podają *off season*,

a polskie fora na portalach społecznościowych notują wszystkie trzy formy, także tę – raczej błędną z punktu widzenia ortografii angielskiej: *offseason*. Zapisy przez rodzimych użytkowników języka angielskiego nie są konsekwentne. Czy wynika to z chwiejności normy czy z nieznaności zasad ortografii? Podobnie jest z poniższymi zestawieniami:

- a) *pick-up* / *pick up* / *pickup*;
- b) *end-zone play* / *end zone play* / *endzone play*;
- c) *match-up* / *match up* / *matchup*.

To skłania do refleksji nad rolą osoby badającej socjolekt: czy ma być kodyfikatorem, którego interesują tylko poprawne formy czy może obserwatorem-rejestratorem notującym wszystkie formy? Wydaje się, że należałoby się skłaniać ku drugiej postawie.

Zjawiskiem typowym dla zapożyczeń z języka angielskiego jest substantywizacja, czyli przejmowanie jako rzeczowniki wyrazów, które w języku-dawcy rzeczownikami nie są. W konsekwencji sprawia to niemałe trudności przy próbie określenia klasy zapożyczanego leksemu. Angielskie rzeczowniki i czasowniki są wyrażane tą samą formą wyrazu. Zatem, gdy słyszymy na boisku komendę *swich!*, to nie wiemy, czy jest to czasownik czy rzeczownik. Por. *to swich* – zmieniać, *swich* – zmiana. Jednak skłaniałabym się do uznania ich za rzeczowniki, bo świadczy o tym fakt tworzenia czasowników typu *zeswichować się* (z kimś). Inne przykłady to *mark* ang. ‘wyznaczać’, pol. ‘pozycja na boisku’ i utworzony czasownik *markować*. Albo *flip* ang. ‘rzucać (np. monetą)’, pol. ‘rzut dyskiem przed meczem, analogiczny do rzutu monetą, by ustalić która drużyna gra na której połowie’ i utworzony czasownik *flipować*.

Niemalych trudności dostarczają leksemy, które można rozpatrywać albo jako kalki, albo jako zapożyczenia wewnętrzne z innych socjolektów. W tym wypadku należałoby uznać prymat zapożyczeń wewnętrznych. Skoro te wyrazy istnieją już w języku, to wysoce prawdopodobne jest, że zostały przeniesione z innych odmian. Przykłady to:

- a) *asysta* – kalka semantyczna ang. *assist* czy zapożyczenie z socjolektu piłkarzy, koszykarzy etc.? Raczej jest to zapożyczenie;
- b) *czytanie dysku* – kalka frazeologiczna czy zapożyczenie z socjolektu informatyków? Tu należy uznać, że mamy do czynienia z homonią i występowanie tego wyrażenia zarówno w socjolekcie zawodników *ultimate*, jak i w socjolekcie informatyków jest od siebie niezależne;
- c) *dywizja* – kalka semantyczna czy zapożyczenie z socjolektu koszykarzy? Tu również skłaniałabym się ku pożyczce od koszykarzy (choć moja pierwotna intuicja była taka, że jest to zapożyczenie wewnętrzne ze słownictwa wojskowego).

Podobne problemy stwarzają dwa podstawowe rzuty w *ultimate*: *backhand* i *forehand*. Z jednej strony są to zapożyczenia właściwe z amerykańskiego *ultimate*, z drugiej zaś są to słowa dobrze znane w polszczyźnie z języka tenisistów i z innych sportów raketowych np. ping-ponga. *Backhand* i *forehand* to wyrazy, które znaleźliśmy wcześniej niż słownictwo przejmowane wraz z dyscypliną *ultimate frisbee*. Zatem wydaje się, że należy je rozpatrywać jako zapożyczenia wewnętrzne.

W wielu zapożyczeniach dostrzegam potencjał słowotwórczy, ale nie odnotowałam użyć, które by go wykorzystywały. Jak zatem ocenić stopień przyswojenia leksemu, który ma pełen paradygmat fleksyjny i może tworzyć derywaty, ale nie są one powołane do życia w języku? Być może jeszcze nie są. Może jest jeszcze za wcześnie, a może nie ma i nie będzie potrzeby ich używania.

Analiza repertuaru zapożyczeń zewnętrznych w socjolekcie zawodników *ultimate* pozwala dojść do następujących konkluzji. Pierwszym etapem rozwoju słownictwa jest zapożyczanie, drugim zaś adaptacja pożyczek. Możemy spolszczać pisownię, wymowę, akcent, zacząć odmieniać wyrazy i tworzyć od nich derywaty. Na podstawie przeprowadzonych analiz można ocenić, że socjolekt zawodników *ultimate* jest między 1. a 2. etapem rozwoju. Zapozyczyliśmy już dużo i równolegle – acz trochę wolniej – adaptujemy i dostosowujemy wyrazy do systemu języka polskiego.

Po zbadaniu stopnia przyswojenia stwierdzam, że najwięcej jest zapożyczeń przyswojonych częściowo (dwa razy więcej niż nieprzyswojonych), a adaptacja fleksyjna następuje szybciej i częściej niż procesy słowotwórcze.

Formantami, które regularnie są przyłączane do obcych podstaw, są: formant przymiotnikowy *-owy* (*forhandowy*, *backhandowy*, *ultimatuowy*, *airbouncowy*) i formant czasownikowy *-ować* (*crashować*, *flipować*, *callować*, *dishować*, *pullować*, *spinować*). Rzadziej *-ka*, *-ing*.

Najwyraźniejsza jest tendencja do całkowitego przyswajania i spolszczania zapożyczeń. Prognozuję, że za jakiś – dłuższy czy krótszy – czas pisownia zostanie całkowicie dostosowana do zasad polskiej ortografii. Już teraz widać taką tendencję: *katować*, *forsować*, *hendlować*, *altimejt*, *brejk*, *difens*, *fajwy*, *hak*, *lejałt*, *meczap*, *na kacie*, *połcz*, *trajałty* zamiast oryginalnych: *cuttować*, *force'ować*, *handlować*, *ultimate*, *break*, *defence*⁵, *five'y*, *huck*, *layout*, *match-up*, *na cucie*, *poach*, *tryouts*.

Zbieżność form *katować* i *cuttować* oraz *forsować* i *force'ować* pozwala na wydobywanie waloru humorystycznego, żartobliwego i celowe wykorzystywanie gry

⁵ *Defence* to pisownia zgodna z normą odmiany brytyjskiej języka angielskiego, *defense* natomiast – z normą odmiany amerykańskiej. W socjolekcie polskich zawodników *ultimate* nie ustabilizowała się jedna forma, ale na podstawie badań korpusu tekstów można stwierdzić, że o wiele częściej występuje w brytyjskiej postaci: *defence*. Analogiczna sytuacja zachodzi w parze *offence:offense*.

znaczeń w wypowiedziach zawodników. Na przykład gracze żartują, że robiąc *cuty*, mogą *zacuttować* (zakatować) się na śmierć. W dniu urodzin natomiast śpiewają jubilatowi: „Stall out, stall out, niech żyje, żyje nam!”. W ten sposób realizowana jest funkcja ekspresywna socjolektu, tak istotna przy nieoficjalnych kontaktach członków grup społecznych.

Słowniczek

- airbounce** ‘rodzaj rzutu, polegającego na wyrzuceniu dysku nisko nad ziemią w taki sposób, aby wznosił się w czasie lotu’
- airbouncowy** ‘przymiotnik od → **airbounce**’
- altimejt** – żart. ‘ultimate’
- around** ‘rodzaj rzutu, polegającego na wyrzuceniu dysku w taki sposób, aby leciał po półkolistej linii’
- asysta** ‘rzucenie dysku do osoby, która zdobędzie punkt
- away** ‘komenda wypowiedziana podczas gry, by poinformować zawodników o tym, jaki jest *force*, czyli która strona boiska będzie otwarta, a która zamknięta’
- baby dump** ‘rodzaj zagrania polegającego na bezpiecznym, krótkim podaniu dysku do zawodnika rozgrywającego’
- backhand** ‘nazwa podstawowego rzutu, który wykonuje się niejako zza pleców’
- backhandowy** ‘przymiotnik od → **backhand**’
- blade** ‘rodzaj rzutu, polegającego na wyrzuceniu dysku ułożonego prostopadle do ziemi, w pionowej płaszczyźnie, tak by leciał on prosto w głowę osoby łapiącej’
- break** ‘przełamanie → marku i oddanie rzutu dyskiem na stronę zamkniętą boiska’
- brejk** ‘zob. → **break**’
- brodie** ‘nazwa rzutu wywodząca się od imienia amerykańskiego zawodnika – Brodiego Smitha’
- callować** ‘zgłaszać przewinienie podczas meczu’
- CEL** ‘Central European League’s’
- check** ‘po przerwaniu gry: dotknięcie dysku przez obrońcę lub dotknięcie dyskiem ziemi przez atakującego w celu wznowienia gry’
- checkować** ‘uderzać dyskiem o ziemię w celu wznowienia gry’
- chicken wing** ‘nazwa rzutu polegającego na chwyceniu dysku tak, by kciuk był pod spodem krążka, a pozostałe palce leżały na jego wierzchu i wyrzuceniu go zza pleców z dużym rozmachem; jeśli trzymamy dysk prawą ręką, to wykonujemy rzut z prawej strony ciała, na wysokości głowy’
- clear the line!** ‘okrzyk kierowany do osób znajdujących się poza boiskiem, nakazujący odsunięcie się od linii bocznej, przy której grają zawodnicy’

- competetive** 'typ turnieju, w którym udział jest dla drużyny bardzo ważny np. mistrzostwa kraju'
- cool down** 'element treningu, polegający na powolnym, rozluźniającym truchcie'
- crashować** 'wbiegać między obrońców w celu rozbicia defensywy'
- crazy mark!** 'nieoficjalna komenda, którą można krzyknąć do →markera, by zmotywować go do postawienia bardzo silnego →force'u i uniemożliwienia →handlerowi rzutu dyskiem'
- cup** 1. 'w obronie strefowej: formacja boiskowa składająca się z trzech zawodników, którzy utrudniają handlerom rozgrywanie dysku'; 2. 'typ rozgrywek, w których mierzą się ze sobą drużyny, trenujące na stałe w swoim składzie'
- cupowy** 'przymiotnik od →cup 2.'
- cut** 'charakterystyczny dla ultimate sposób biegania po boisku, polegający na bieganiu po dwóch liniach układających się w kształt litery V'
- cutter** 'nazwa podstawowej funkcji na boisku, która określa zawodnika mającego na celu zdobywanie metrów'
- cutterka** 'kobieta →cutter'
- cuttować** 'robić →cuty'
- czysty** 'o zawodniku, który zgubił swojego obrońcę i można do niego bezpiecznie podać dysk'
- czyszczenie** 'usuwanie się ze strony otwartej na boisku, dzięki czemu umożliwia się grę innym zawodnikom'
- czyścić** 'zbiegać ze strony otwartej na stronę zamkniętą w celu zrobienia miejsca dla innych zawodników'
- czytanie dysku** 'umiejętność oszacowania toru lotu dysku i wyznaczenia punktu, w którym należy go złapać'
- D** 'defence'
- deep** 'w obronie strefowej nazwa funkcji, pozycji na boisku lub nazwa zawodnika zajmującego tę pozycję; jest to zawodnik, który jest cofnięty i znajduje się na końcu boiska, najbliższej strefy punktowej i ma za zadanie uniemożliwić przeciwnikom zdobycie punktu'
- defence** 'obrona'
- difens** 'zob. →defence'
- disc in!** 'komenda wypowiedzana w celu wznowienia gry'
- dish** 'nazwa zagrania polegającego na złapaniu dysku i szybkim oddaniu go do handlera'
- dishować** 'wykonywać zagranie, które jest →dishem'
- dobry spirit** 'przyjazna atmosfera w drużynie i na boisku, postępowanie zgodnie z zasadami →Spirit of the Game'
- dump** 'nazwa zagrania, polegającego na bezpiecznym oddaniu dysku do drugiego rozgrywającego, czyli →reset handlera'

- dumpswing** 'podanie, które łączy w sobie →dump, czyli cofnięcie dysku do drugiego handlera oraz swing, czyli przeniesienie gry na drugie skrzydło boiska'
- dywizja** 'kategoria, wg której prowadzone są rozgrywki w ultimate'
- easy mixed** 'format gry, w którym na boisku znajdują się po 2 lub po 3 dziewczyny z każdej drużyny w meczach dla siedmioosobowych składów i po 1 lub po 2 dziewczyny z każdej drużyny w meczach dla pięcioosobowych składów'
- elite** 'grupa ośmiu najlepszych drużyn w Polsce'
- end-zone play** 'zagranie w strefie punktowej'
- EUCF** 'European Ultimate Club Finals'
- EUCQ** 'European Ultimate Club Qualifications'
- EUCR** 'European Ultimate Club Regionals'
- fajwy** 'zob. →five'y'
- fake'ować** 'udawać, że rzuca się dysk, by zmylić swojego obrońcę'
- fast count** 'przewinienie zgłaszane przez osobę trzymającą dysk wtedy, gdy obrońca (czyli marker) zbyt szybko odlicza czas na wyrzut'
- five'y** 'nazwa spodenek firmy Five przeznaczonych do gry w ultimate'
- flip** 'rzut dyskiem lub dwoma dyskami, wykonywany przez meczem w celu ustalenia, która drużyna rozpocznie od ataku, a która od obrony'
- flipować** 'wykonywać →flip'
- force'ować** 'wymuszać u przeciwnika rzut na otwartą stronę boiska'
- forehand** 'nazwa podstawowego rzutu, który wykonuje się sprzed siebie'
- forhandowy** 'przymiotnik od →forehand'
- forsować** 'zob. force'ować'
- freeze** 'komenda wypowiedzana w celu zatrzymania gry i rozwiązania sytuacji spornej'
- full mixed** 'format gry, w którym na boisku znajdują się po 3 lub po 4 dziewczyny z każdej drużyny w meczach dla siedmioosobowych składów i po 2 lub po 3 dziewczyny z każdej drużyny w meczach dla pięcioosobowych składów'
- giering** 'gra, granie'
- give and go** 'technika gry, polegająca na szybkich podaniach między dwoma zawodnikami z równoczesnym zdobywaniem metrów'
- hak** 'zob. →huck'
- hammer** 'rodzaj rzutu, polegającego na wyrzuceniu dysku ułożonego do góry dnem, ukośnie do ziemi'
- hammer time** 'jeden z okrzyków mających zachęcić do wykonania →hammera – ryzykownego i widowiskowego rzutu'
- handler** 'nazwa podstawowej funkcji na boisku, która określa zawodnika mającego na celu rozgrywanie dysku'
- handlerka** 'kobieta →handler'
- handling** 1. 'rozgrywanie dysku'; 2. 'pozycja na boisku'

- handlować** 'grać na pozycji →handlera, rozgrywać dysk, być odpowiedzialnym za bezpieczną wymianę podań'
- hat** 'typ rozgrywek, w których mierzą się ze sobą drużyny złożone z osób nietrenujących na co dzień ze sobą, tylko połączonych w zespoły w wyniku losowania'
- hatowy** 'przymiotnik od →hat'
- hendlować** 'zob. →handlować'
- highlightsy** 'filmiki, w których zamieszczono nagrania najlepszych i najbardziej widowiskowych akcji meczu lub turnieju'
- home** 'komenda wypowiedzana podczas gry, by poinformować zawodników o tym, jaki jest →force, czyli która strona boiska będzie otwarta, a która zamknięta'
- huck** 'daleko rzucony dysk, który leci kilkadziesiąt metrów, a tor jego lotu może przypominać w kształcie hak'
- I-O** 'inside-out; rodzaj rzutu'
- in** 'kierunek przemieszczania się dysku lub zawodników od linii bocznych do środka, do wewnątrz boiska'
- indoor** 'sezon jesienno-zimowy, halowy'
- indoorowy** 'przymiotnik od →indoor'
- injury** 'komenda na boisku wypowiedzana przez zawodnika, który doznał urazu i chce opuścić pole gry'
- IZO** 'izolacja, czyli pozostawienie w strefie punktowej jednego zawodnika, który ma zdobyć punkt'
- katować** 'zob. →cuttować'
- layout** 'efektowne chwycenie dysku w locie i wylądowanie ślizgiem na ziemi'
- lejałt** 'zob. →layout'
- man!** 'obrona jeden na jednego'
- mark** 'przybranie pozycji w obronie, dzięki której zasłania się swoim ciałem jedną stronę boiska, a otwiera drugą'
- marker** 'zawodnik, który ustawia →mark'
- markować** 'w obronie: wyznaczać →force'
- match-up** 'osoba, którą się kryje, bezpośredni przeciwnik na boisku'
- meczap** 'zob. →match-up'
- na cucie** 'pozycja zawodnika, który gra w polu i ma za zadanie zdobywać metry i łapać dysk w strefie punktowej'
- na kacie** 'zob. →na cucie'
- naleśnik** 'złapanie dysku oburącz'
- noga piwotowa** 'noga, na której zawodnik opiera ciężar ciała i której, według zasad gry, nie może oderwać od ziemi, gdy trzyma dysk'
- O** 'offence'
- off-season** 'jesienno-zimowy okres poza sezonem, gdy treningi na trawie są niemożliwe ze względu na warunki pogodowe'

- open** ‘rozgrywki w ultimate dla mężczyzn’
- out** ‘kierunek przemieszczania się dysku lub zawodników od środka boiska w stronę linii bocznych’
- outdoor** ‘sezon wiosenno-letni; trawiasty’
- outdoorowy** ‘przymiotnik od →outdoor’
- party** ‘impreza’
- pick-up** ‘zawodnik wypożyczony na turniej z innej drużyny’
- poach** ‘typ obrony, w której pozostawia się bez krycia jednego zawodnika, aby zasłonić swoim ciałem linię rzutu’
- połcz** ‘zob. →poach’
- popper** ‘w grze przeciwko obronie strefowej: zawodnik, który ma wbiegać między obrońców i otrzymywać krótkie podania’
- posiadanie dysku** ‘trzymanie dysku, bycie przy dysku’
- power line** ‘najmocniejsi zawodnicy w drużynie’
- power position** ‘najlepsza pozycja do oddania rzutu, gdy pozostało się bez obrońcy’
- pull play** ‘ustawiona zagrywka’
- pulłowac** ‘rozpocząć grę pierwszym wyrzutem dysku’
- push-pass** ‘rodzaj rzutu na bliską odległość, z mocnym podkręceniem dysku’
- rabbit** ‘w obronie strefowej: zawodnik, którego celem jest bieganie za dyskiem i odliczanie czasu na wyrzut’
- receiver** ‘zawodnik, którego zadaniem jest łapanie dysku blisko strefy punktowej i zdobywanie punktów’
- redemption** ‘ćwiczenie treningowe, w którym zawodnicy po popełnieniu błędu (niecelny rzut), mają jeszcze szansę pozostanie w grze, jeśli skutecznie zablokują rzut przeciwnikowi’
- reset handler** ‘zawodnik, który ma za zadanie odebrać podanie od gracza, któremu pozostało mało czasu na wyrzut dysku’
- rzucando** ‘trening rzutowy’
- rzuting** ‘trening rzutowy’
- savage** ‘granie bez zmian przez cały mecz’
- scoresy** ‘tabela punktowa drużyn i zawodników’
- short deep** ‘w obronie strefowej nazwa pozycji na środku boiska lub nazwa zawodnika zajmującego tę pozycję’
- shotgun pool!** ‘okrzyk mający na celu zarezerwowanie dla siebie możliwości wykonania pierwszego wyrzutu dysku’
- skillsy** ‘umiejętności’
- skyować** ‘łapać dysk w wysoku’
- SOTG** ‘Spirit of the Game’
- spickuopować** ‘zagrać podczas meczu lub całego turnieju z drużyną, z którą na co dzień się nie trenuje’

- spinować** 'wprawiać dysk w rotację'
Spirit of the Game 'zasada ducha gry, w myśl której bezpieczeństwo zawodników, uczciwość i radość z gry są ważniejsze od zwycięstwa'
stall count 'limit czasu na oddanie rzutu w trakcie meczu'
stall out 'przewinienie zgłaszane przez →markera, gdy minie przepisowe 10 sekund na oddanie rzutu'
stalling! 'komenda wypowiedzana przez →markera, gdy rozpoczyna liczenie'
swich! 'komenda wypowiedzana przy zmianie zawodnika, którego się kryje'
swing 'przerzucenie dysku na drugie skrzydło boiska'
thumber 'rzut polegający na wyrzuceniu dysku tak, że palcem, który nadaje rotacji, jest kciuk'
trajałty 'zob. →tryouts'
tryouts 'kwalifikacje do drużyny lub do kadry kraju'
ultidziecko 'dziecko zawodników grających w ultimate'
ultimate 'nazwa dyscypliny sportowej, w której mecze rozgrywane są przy użyciu plastikowego dysku'
ultimate frisbee 'nazwa dyscypliny sportowej, w której mecze rozgrywane są przy użyciu plastikowego dysku'
ultimatowy 'przymiotnik od →ultimate'
ultirodзина 'społeczność osób grających w ultimate'
ultiskarpety 'skarpety z logiem ultimate lub logiem któregoś z turniejów'
ultispołeczność 'społeczność osób grających w ultimate'
UP! 'okrzyk, który oznacza, że dysk został wyrzucony i należy próbować go złapać'
violation 'przewinienie zgłaszane przez zawodnika wtedy, gdy zostaną złamane przepisy gry'
wing 'w obronie strefowej: zawodnik, który broni obszaru przy linii bocznej boiska, czyli na skrzydle'
woman 'rozgrywki w ultimate dla kobiet'
zeswichować się 'wymienić się w obronie zawodnikiem, którego się kryje'

Bibliografia:

- Burkacka I., 2010, *Klasyfikacja słowotwórcza nowszych zapożyczeń*, „Linguistica Copernicana”, Nr 2(4), s. 229-240.
Grabias S., 1997, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
Grabias S., 2001, *Środowiskowe i zawodowe odmiany języka – socjolekty*, [w:] Bartmiński J. (red.), *Współczesny język polski*, s. 235-253, Lublin.
Jadacka H., 2009, *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*, Warszawa.
Kołodziejek E., 2005, *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin.
Markowski A., 2009, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.

- Ożdżyński J., 1970, *Polskie współczesne słownictwo sportowe*, Wrocław.
Parinella J. and Zaslow E., 2004, *Ultimate Techniques & Tactics*, USA.
Pędzich B., 2012, *Jak powstaje socjolekt? Studium słownictwa paralotniarzy*, Warszawa.
Piekot T., 2008, *Język w grupie społecznej. Wprowadzenie do badań socjolektów*, Wałbrzych.
Sękowska E., 2007, *Wpływ języka angielskiego na słownictwo polszczyzny ogólnej*, „Poradnik Językowy”, Nr 5, s. 44-53.
Wilkoń A., 2000, *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice.

Źródła:

- <http://www.usultimate.org/>
<http://ultimatefrisbeehq.com/>
<http://www.frisbee.pl/>
<http://www.wfdf.org/>
<https://www.youtube.com/watch?v=3RtDtsLSVQI>
http://www.ultipedia.org/wiki/Main_Page
<http://www.usultimate.org/>
<http://ultimatefrisbeehq.com/>
<http://www.frisbee.pl/>
<http://www.wfdf.org/>
<https://www.youtube.com/watch?v=3RtDtsLSVQI>
http://www.ultipedia.org/wiki/Main_Page

Loanwords in the Sociolect of Ultimate Frisbee Players

Summary

The article refers to the sources of English lexical items present in the Polish jargon of ultimate frisbee players. It shows how loanwords are modified by using Polish grammatical rules. It focuses on the problems connected with the adaptation process and discusses the author's d

Keywords: calque formation, hybrid, lexical borrowing, linguistic adaptation, sociolect

Słowa kluczowe: kalka językowa, hybryda, socjolekt, *ultimate*, zapożyczenie zewnętrzne